

Datum
2026-05-12Diarienummer
BAL-2026-00069Diarienummer
2026/00023Kommunförvaltningen
Sektor barn och lärande
Pernilla Lund

Utbildningsdepartementet

Yttrande över remiss av SOU 2025:123 Skärpta villkor för friskolesektorn – ytterligare förslag

Inledning

Regeringskansliet har utsett Söderhamns kommun som remissinstans gällande Skärpta villkor för friskolesektorn – ytterligare förslag (SOU 2025:123).

Sammanfattning

Söderhamns kommun ställer sig positivt till övervägande delen av förslagen i betänkandet som rör barn- och lärandenämndens verksamhet förskola, förskoleklass, fritidshem grundskola och anpassad grundskola. Övriga förslag kommenteras inte. Kommunens bedömning är att förslagen minskar risken att elever i Söderhamns kommun går i skolor som drivs av oseriösa aktörer, samt leder till bättre planeringsförutsättningar för den kommunala verksamheten.

Ställningstaganden

Utredningens förslag redovisas i kapitel 10 och 11 i betänkandet, och föreslås träda i kraft den 1 januari 2028. Förslagen sammanfattas nedan under den rubrik och kapitelnumrering som de presenteras under i betänkandet.

Söderhamns kommuns bedömning av förslagen redovisas samlat för förslag i kapitel 10 respektive 11.

Kapitel 10 – Förslag om villkor och förbud för aktörer med bristfälligt huvudmannaskap

10.3 Utökning av bristfällig verksamhet genom ansökan om godkännande
Söderhamns kommun tillstyrker förslaget för de delar som berör barn- och lärandenämndens verksamhet.

Utredningen föreslår att en huvudman som haft allvarliga eller återkommande brister inte ska få tillstånd att starta eller utöka verksamheten. Ingreppet från tillsynsmyndighet under de senaste 2–5 åren, beroende på ingripandets art, ska

beaktas. Ingripanden mot andra bolag i samma koncern eller med samma ägare ska också räknas. En sammanvägd bedömning av brister som skett de senaste fem åren får göras. Utredningen konstaterar att vissa huvudmän länge kunnat driva eller utöka verksamheter trots återkommande och allvarliga brister, eftersom dagens regler inte tillåter myndigheterna att beakta hela historiken eller brister i koncernbolag.

10.4 Utökning av bristfällig verksamhet genom förvärv

Söderhamns kommun tillstyrker förslaget för de delar som berör barn- och lärandenämndens verksamhet.

Utredningen föreslår att en fysisk eller juridisk person som inte uppfyller det skärpta villkoret för huvudmannaskap ska förbjudas att förvärva ett direkt eller indirekt bestämmande inflytande i en enskild huvudman. Förvärvsförbudet gäller under den tid som personen är föremål för ingripanden enligt samma regler som begränsar möjligheten att få godkännande. Ingripanden mot företag i samma koncern eller med samma ägare ska också beaktas. Syftet är att stoppa huvudmän med bristfälligt huvudmannaskap från att växa genom uppköp.

10.4.2 Upplysningsplikt vid anmälan om förändring av bestämmande inflytande

Söderhamns kommun tillstyrker förslaget för de delar som berör barn- och lärandenämndens verksamhet.

Utredningen föreslår att huvudmannen vid anmälan om förändring av bestämmande inflytande ska lämna upplysningar om pågående tillsyn eller tidigare ingripanden som omfattas av det skärpta villkoret. Detta gäller även brister hos andra huvudmän i samma koncern eller med i huvudsak samma ägare. Uppgifter ska också lämnas om sådant som är relevant för att bedöma om ett förvärvsförbud har överträtts. Om upplysningarna uteblir ska tillsynsmyndigheten besluta om sanktionsavgift. Upplysningsplikten säkerställer att tillsynsmyndigheterna får ett fullständigt underlag, så att förvärvsförbudet kan upprätthållas effektivt.

10.4.3 Ett godkännande ska kunna återkallas om förvärvsförbudet överträtts

Söderhamns kommun tillstyrker förslaget för de delar som berör barn- och lärandenämndens verksamhet.

Utredningen föreslår att ett godkännande ska kunna återkallas om en huvudman har förvärvats i strid med förvärvsförbudet. Tillsynsmyndigheten ska informera den som fått bestämmande inflytande samt huvudmannen innan beslut fattas och ge dem möjlighet att yttra sig. Myndigheten ska också upplysa om att återkallelse kan undvikas om ägaren minskar sitt innehav så att inflytandet upphör. Förslaget säkerställer att förvärvsförbudet får reell verkan. Möjligheten till återkallelse gör det möjligt att snabbt avlägsna oseriösa aktörer från sektorn och skydda elever och det allmänna från bristfällig styrning.

10.4.4–10.4.5 Förhandsbesked om förvärvsförbud

Söderhamns kommun avslår förslaget för de delar som berör barn- och lärandenämndens verksamhet.

Söderhamns kommun anser att det bör ligga på den enskilde själv att ha kännedom om förvärvsförbud.

Utredningen föreslår att fysiska eller juridiska personer ska kunna ansöka om förhandsbesked från tillsynsmyndigheten om huruvida förvärvsförbud gäller. Beskedet ska som huvudregel lämnas inom tre månader och vara bindande i ett år, så länge inte nya omständigheter framkommer. Handläggningstiden får förlängas vid särskilda skäl. Syftet är att skapa förutsägbarhet för aktörer som planerar ägarförändringar. Utredningen bedömer att oklarhet kring förvärvsförbud annars riskerar att hämma legitima företagsaffärer eller leda till felaktiga investeringar.

10.4.6 Avgift och föreskriftsrätt

Söderhamns kommun tillstyrker förslaget för de delar som berör barn- och lärandenämndens verksamhet.

Utredningen föreslår att Skolinspektionen eller den kommun som handlägger ärenden om ansökan om förhandsbesked får ta ut en avgift. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för ansökan om förhandsbesked hos Skolinspektionen.

10.5 Utökat tillsynsansvar

Söderhamns kommun tillstyrker förslaget för de delar som berör barn- och lärandenämndens verksamhet.

Utredningen föreslår att tillsynsmyndigheterna ska få ett utökat ansvar att följa upp att reglerna om förvärvsförbud och upplysningsplikt efterlevs.

10.6 Insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten

Söderhamns kommun tillstyrker förslaget för de delar som berör barn- och lärandenämndens verksamhet.

Utredningen föreslår att kravet på insikt framöver bara ska omfatta styrelseledamöter, styrelsesuppleanter och verkställande direktör. Direkta och indirekta ägare med väsentligt inflytande ska inte längre omfattas av insiktsprövningen, men de ska fortsatt omfattas av lämplighetsprövningen. Förslaget innebär alltså att det är den operativa ledningen, inte ägarna, som måste visa att de behärskar relevant lagstiftning och föreskrifter. Syftet är att tydliggöra att det är de personer som styr verksamheten i praktiken som behöver ha insikt i regelverket. Genom att rikta kravet mot styrelsen och vd stärks ansvarskedjan och tillsynen blir mer relevant och ändamålsenlig.

10.7 Bristande förmåga eller vilja att fullgöra sina skyldigheter
Söderhamns kommun tillstyrker förslaget för de delar som berör barn- och lärandenämndens verksamhet.

Utredningen bedömer att det inte finns behov av ett nytt förslag om förändring av den så kallade tvåårsregeln i 26 kap. 15 § skollagen. Detta eftersom delbetänkandet redan föreslagit en skärpning av bestämmelsen, och ytterligare förändringar bedöms gå längre än vad som är proportionerligt eller motiverat. Därmed föreslås ingen ny reglering i denna del.

Kapitel 11 – Förslag om ändamålsenlig process för godkännande som huvudman

11.5.1 Belägenhetsadress och antal elever ska framgå av beslut om godkännande
Söderhamns kommun tillstyrker förslaget för de delar som berör barn- och lärandenämndens verksamhet.

Utredningen föreslår att ett godkännande alltid ska ange enhetens belägenhetsadress och högsta antal utbildningsplatser. En huvudman som vill flytta verksamheten eller öka elevantalet måste lämna in en ansökan om ändring av godkännandet. I dag kan huvudmän flytta eller expandera utan ny prövning, vilket kan leda till olämpliga lokaler eller negativa följder. Genom att knyta tillståndet till en specifik adress och elevvolym blir planering och tillsyn mer träffsäkra, rättssäkra och förutsägbara. Utredningen föreslår att vid ansökan om ändrad adress eller ändring av elevantal ska prövningen begränsas till ekonomiska förutsättningar och bedömning av påtagliga negativa följder. Vid utökning av platser ska även huvudmannens förutsättningar i övrigt prövas. Myndigheten får vid behov pröva fler villkor. Undantag får göras för brådskande eller obetydliga ändringar. Syftet är att undvika fullständig omprövning vid mindre förändringar, men ändå säkerställa att ändringen inte ger negativa konsekvenser. Utredningen föreslår att myndigheterna under en tvåårsperiod ska ändra alla befintliga beslut om godkännande så att även dessa anger enhetens belägenhetsadress och i förekommande fall maxantal utbildningsplatser. Utredningen gör också bedömningen att regeringen bör utreda om rätten att bedriva resursskola ska regleras genom Skolinspektionens beslut om godkännande.

11.5.2 Sanktionsavgift när en huvudman bryter mot sitt godkännande
Söderhamns kommun tillstyrker förslaget för de delar som berör barn- och lärandenämndens verksamhet.

Utredningen föreslår att en sanktionsavgift ska införas för huvudmän som bedriver verksamhet utanför sitt godkännande eller bryter mot villkor i godkännandet. Sanktionsavgiften ska spegla överträdelsens allvar och huvudmannens ekonomiska förutsättningar. Förslaget stärker regelefterlevnaden och ger tillsynsmyndigheterna ett mer proportionerligt verktyg än återkallelse i situationer där brister kan rättas till.

11.5.3 Förtydligad definition av påtagliga negativa följder
Söderhamns kommun tillstyrker förslaget för de delar som berör barn- och lärandenämndens verksamhet.

Utredningen föreslår att påtagliga negativa följder ska definieras som ekonomiska, organisatoriska eller pedagogiska konsekvenser som består i mer än tre år. Detta ersätter dagens riktmärke på fem år. Definitionen gäller konsekvenser för både elever och för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna. Genom att korta tidsgränsen blir prövningen mer barnrättsorienterad och bättre anpassad till utbildningens tidsramar. Samtidigt stärks kommunernas möjlighet att värna en hållbar skolorganisation.

11.5.4 Kommuner ska lämna obligatoriskt yttrande vid ansökan om att starta fristående skola

Söderhamns kommun tillstyrker förslaget för de delar som berör barn- och lärandenämndens verksamhet.

Utredningen föreslår att kommunen ska vara skyldig att lämna ett yttrande när Skolinspektionen handlägger en ansökan om godkännande av ny fristående skola. Kommunen ska bifoga en konsekvensbeskrivning av ekonomiska, organisatoriska och pedagogiska effekter. Kommunen ersätts för sina kostnader genom en avgift som huvudmannen betalar. Genom obligatorisk och konsekvensbeskrivning mot ersättning ökar likvärdigheten, rättssäkerheten och träffsäkerheten i besluten.

Detta bidrar till bättre planeringsförutsättningar för den kommunala verksamheten. Kommunen yttrar sig som regel redan vid ansökan om att starta fristående skola, så införandet av ett obligatorium får inga konsekvenser för sektorn. Det är också positivt att en kostnadsersättning kommer att utgå för yttranden.

Tobias Winterliv
Sektorchef